

Аналітична записка про виконання у 2019 році завдань Державної стратегії регіонального розвитку України у Чернігівській області

З метою виконання завдання Державної стратегії регіонального розвитку України «Підвищення конкурентоздатності регіонів» впроваджено систему стратегічного планування регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації. Зокрема, у 2019 році розроблена Стратегія сталого розвитку Чернігівської області на період до 2027 року та План заходів з її реалізації на 2021-2023 роки, які затверджені 18.12.2019 рішенням 21 сесії обласної ради сьомого скликання № 4-21/VII.

Стратегія розроблялась на засадах смарт-спеціалізації, в ній визначена окрема стратегічна ціль та завдання щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал, з урахуванням конкурентних переваг регіону та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні.

У рамках плану заходів з реалізації в області Концепції державної системи професійної орієнтації населення на період до 2023 року в закладах професійної (професійно-технічної), вищої та фахової передвищої освіти області у лютому-травні 2019 року для шкільної молоді проведено Дні відкритих дверей з презентацією робітничих професій, навчально-матеріальної бази, майстер-класів, умов вступу.

В регіоні відбулась перша профорієнтаційна виставка-форум «Я – PROFI», педагогами професійної освіти вперше проведено 50 профорієнтаційних тренінгів, 5 конкурсів фахової майстерності з професій.

Активізувалась співпраця між суб'єктами підприємництва та закладами освіти з пропагування професій та спеціальностей, актуальних на регіональному ринку праці. Зокрема, на базі Національного університету «Чернігівська політехніка» у травні 2019 року вчетверте проведено Бізнес-форум «ОСВІТА – БІЗНЕС: успішна кар'єра», проведено заходи щодо сприяння розвитку кар'єри здобувачів вищої освіти, а саме: квест «Кроками професій», тренінги, майстер-класи та воркшопи від установ, організацій і компаній, та зустрічі майбутніх випускників університету зі стейкхолдерами та потенційними роботодавцями.

З метою створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього бізнесу, зростання його інвестиційної та інноваційної активності, підвищення рівня конкурентоспроможності в умовах євроінтеграції та збільшення внеску в соціально-економічний розвиток регіону, в області реалізується обласна Програма розвитку малого і середнього підприємництва на 2017-2020 роки. В її рамках діє механізм фінансово-кредитної та інвестиційної підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва у формах часткової компенсації з обласного бюджету відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами малого і середнього підприємництва у банківських установах та фінансового кредиту найбільш ефективних інвестиційних проєктів з пріоритетних видів

діяльності. Зокрема, у 2019 році через «Регіональний фонд підтримки підприємництва по Чернігівській області» надано фінансово-кредитну підтримку для реалізації проекту «Надання платних послуг за рахунок придбання крана маніпулятора» на суму 802,5 тис грн. (в т.ч. 450 тис. грн виділено за рахунок поточних коштів обласного бюджету та 352,5 тис грн коштів повернутих за раніше наданими кредитами).

Вживались заходи щодо поліпшення якості та спрощення доступу до адміністративних послуг, відкрито 3 сучасних, модернізованих ЦНАПи, обладнаних за допомогою Програми «U-LEAD з Європою» меблями, офісною та комп'ютерною технікою з програмним спеціалізованим забезпеченням у Вертіївській, Бобровицькій та Куликівській ОТГ.

Забезпечено функціонування мережі центрів надання адміністративних послуг, як публічних сервісів (30 ЦНАПів, в тому числі 13 в ОТГ), якими за 2019 рік надано понад 745 тисяч послуг, що на 17 % більше, ніж у 2018 році.

Впроваджено пілотний проєкт - відкрито 3 інформаційних пункти підприємця на базі ЦНАПів міст Чернігова, Ніжина та смт Козелець за підтримки Офісу розвитку малого і середнього підприємництва при Мінекономіки та FORBIZ.

Для забезпечення завдання Державної стратегії регіонального розвитку України щодо територіальної соціально-економічної інтеграції і просторового розвитку регіону у 2019 році продовжувалась робота зі створення основної бази програмного, нормативного та апаратно-технічного забезпечення геоінформаційної системи містобудівного кадастру області.

В рамках реалізації Регіональної цільової Програми створення та ведення містобудівного кадастру Чернігівської області на 2016-2020 роки за кошти обласного бюджету (300,0 тис. грн) придбано обладнання другої черги апаратно-технічного та серверного забезпечення системи містобудівного кадастру області. Здійснено технічний запуск та налаштування роботи публічного геопорталу містобудівного кадастру Чернігівської області.

В регіоні продовжується розвиток комплексної системи національно-патріотичного виховання. Зокрема, крім обласної цільової Програми з національно-патріотичного виховання на 2017-2020 роки, у 2019 році прийнято 15 програм з цього напрямку в 14 районах області та м. Ніжин. В рамках реалізації цих програм проводились заходи національно-патріотичного спрямування.

У сфері екології одним із пріоритетів є розвиток природно-заповідного фонду. Так, в області створено 669 об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) загальною площею 262,4 тис. га, що становить 7,87 % її загальної площі.

Упродовж 2019 року, з метою розширення мережі об'єктів і територій ПЗФ області, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття створено 3 об'єкти ПЗФ загальною площею 1179,9 га - ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Мурав'ївський», ботанічний заказник місцевого значення «Цикля» та ландшафтний заказник місцевого значення «Сосна».

З метою розвитку мережі природоохоронних закладів, забезпечення умов для організованого відпочинку населення, збереження природних комплексів та об'єктів у природному стані рішенням Чернігівської обласної ради від 04.04.2019 № 15-17/VII створено комунальний заклад «Регіональний ландшафтний парк «Міжріччинський» Чернігівської області».

Для підтримки громадських, благодійних організацій та інших суб'єктів надання соціальних послуг недержавного сектору в області діє «Програма залучення організацій громадянського суспільства до надання соціальних послуг за рахунок бюджетних коштів у 2019-2020 роках», затверджена рішенням шістнадцятої сесії обласної ради від 20 грудня 2018 року № 13-16/VII.

У 2019 році громадськими, благодійними організаціями проведено соціальний супровід дітей з інвалідністю; надано 500 послуг 300 ВІЛ-позитивним громадянам області, притулок 17 бездомним особам, соціальну інтеграцію та реінтеграцію учасників АТО, членів їх родин та родин загиблих патріотів, послуги паліативного/хоспісного догляду 22 особам, проведено консультування неповнолітніх засуджених, що не відбувають покарання в місцях позбавлення волі,

В рамках програми «*Інноваційна економіка та інвестиції*» створювались умови для формування сприятливого інвестиційного середовища та позитивного іміджу області.

Зокрема, у листопаді 2019 року спільно з Державною інноваційною фінансово-кредитною установою проведено Регіональний інноваційний форум «Формування ефективної інноваційної екосистеми як складової інвестиційного розвитку регіону», що став дієвим майданчиком для обговорення технологічних трендів, обміну досвідом і презентації інноваційних рішень. Виготовлено проморолик про інноваційний потенціал Чернігівщини «Інновації-інвестиції-розвиток».

Як джерело корисної інформації для інвестора використовується Інвестиційний паспорт Чернігівської області. У 2019 році розроблено буклет, що містить інформацію про проекти-учасники конкурсу «Краща інноваційна розробка».

Також в області створена двомовна (українська, англійська) «Інтерактивна інвестиційна карта Чернігівської області», яка містить інформацію для потенційного інвестора щодо наявних в регіоні об'єктів для інвестування (вільні земельні ділянки, незадіяні приміщення, об'єкти незавершеного будівництва, родовища корисних копалин та інвестиційні пропозиції). Наразі ведеться робота по її наповненню та удосконаленню.

Для пошуку потенційних інвесторів, залучення міжнародної технічної допомоги щомісячно оновлюється Грантовий дайджест «Будь у курсі подій – дій», який містить інформацію щодо відкритих для участі у грантових конкурсах, проектах міжнародної технічної допомоги та програмах пільгового кредитування міжнародних фінансових організацій.

З метою промоції експортного потенціалу регіону, сприяння регіональним товаровиробникам у освоєнні ними нових закордонних ринків збуту проведено ряд зустрічей керівництва облдержадміністрації з делегаціями іноземних країн,

дипломатичних представництв іноземних країн в Україні (Австралії, Латвійської Республіки, Республік Кіпр та Австрія, Королівств Швеції, Данії, Нідерландів, а також Асоціації гмін басейну річки Віслока Республіки Польща, бізнесових структур країн ЄС, Міжнародного трейд-клубу в Україні), у ході яких обговорювались питання налагодження та активізації співробітництва, зокрема щодо розвитку промисловості, якісної підготовки професійних кадрів, реалізації спільних проєктів тощо.

Також проводились семінари та зустрічі для регіональних суб'єктів господарювання, мета яких - сприяти та підтримувати бізнес у просуванні їх продукції та послуг на зовнішні ринки (спільні семінари з Офісом просування експорту України, Представництвом ЄС, В2В перемовини з членами Міжнародного трейд-клубу в Україні)

Крім того, проведено широку інформаційну кампанію серед експортерів області щодо можливості їх участі в нових освітніх програмах Офісу з просування експорту, за результатами якої Чернігівська область посіла 6 місце серед регіонів України за кількістю залучених учасників до відповідних програм.

З метою реалізації міжрегіональних угод про співробітництво делегації області взяли участь у Другому форумі регіонів України та Республіки Білорусь (м. Житомир) та в щорічному Гомельському економічному форумі (м. Гомель).

Інформація про комерційні пропозиції регіональних суб'єктів господарювання надсилалась диппредставництвом України в закордонних країнах та закордонних країн в Україні, а також закордонним регіональним партнерам області з метою розповсюдження серед відповідних ділових кіл.

В рамках обласної Програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2017-2020 роки у 2019 році проведено більше 50 різноманітних заходів, семінарів, тренінгів, у т.ч. III Всеукраїнський Бізнес-фестиваль «Разом до успіху», Молодіжна школа бізнесу, «Дні юридичної допомоги», щорічний обласні ярмарок «Що може жінка» та Форум ділових та професійних жінок «WOMEN IN...» та ін.

З метою підвищення рівня обізнаності безробітних громадян з питань організації та провадження підприємницької діяльності надаються індивідуальні консультації та допомога у виборі бізнес-ідеї, складанні бізнес-планів тощо.

Впродовж 2019 року індивідуальні профконсультаційні послуги були надані 15,9 тис. безробітних осіб, в т.ч. 1,9 тис. осіб пройшли психодіагностичне тестування з метою виявлення схильності до певних видів професійної діяльності, в т.ч. й підприємницької.

Для 1,1 тис. осіб, які виявили зацікавленість у самостійному започаткуванні власної справи, проведено 125 інформаційних семінарів «Як розпочати свій бізнес».

28 безробітних осіб організували власну справу як суб'єкти підприємницької діяльності шляхом отримання допомоги по безробіттю одноразово.

Облдержадміністрацією вжито заходів щодо розвитку інфраструктури залучення інвестицій. Опрацьовуються можливості щодо створення індустріальних парків на території Чернігівської області. 25 березня 2019 року Менською міською радою було прийнято рішення «Про створення індустріального парку «Менський» у м. Мена Чернігівської області». Розпорядженням голови облдержадміністрації від 24.04.2019 №233 створено робочу групу для координації діяльності зі створення індустріального парку «Менський», яка здійснює відповідні організаційні заходи, необхідні для започаткування діяльності парку. 14 травня 2019 року відбулося її виїзне засідання у м. Мені. Протягом 2019 року проведено 5 засідань цієї робочої групи. Розпочата робота з розробки Концепції індустріального парку «Менський».

Інформація щодо інвестиційних та зовнішньоекономічних можливостей області постійно розміщувалась та оновлювалась на веб-сайтах облдержадміністрації (www.cg.gov.ua), Департаменту розвитку економіки та сільського господарства (economy.cg.gov.ua), Економічному Порталі Чернігівської області (<http://www.chernihiv-oblast.gov.ua/company>) та його сторінці у Facebook (<http://www.Facebook.com/chernihivregion>).

В рамках програми «*Сільський розвиток*» здійснюються заходи з диверсифікації підприємницької діяльності в сільській місцевості.

Зокрема, по Програмі фінансової підтримки органічного виробництва в Чернігівській області на 2016-2021 роки 9 виробників органічної продукції отримали з обласного бюджету 250 тис. грн для компенсації вартості сертифікації.

Відповідно до Програми передачі нетелей багатодітним сім'ям, які проживають у сільській місцевості Чернігівської області, на 2016-2020 роки з обласного бюджету виділено 966,8 тис. грн, 21 багатодітна сім'я отримала тварин.

З метою підвищення якості життя у сільській місцевості продовжувалась робота щодо збільшення зайнятості сільського населення, їх соціального захисту на ринку праці. Протягом 2019 року 8,4 тис. безробітних сільських мешканців залучено до активних програм сприяння зайнятості: 4,1 тис. осіб отримали постійну роботу, 1,5 тис. осіб пройшли професійне навчання, 2,8 тис. осіб залучені до громадських та інших робіт тимчасового характеру.

У радах об'єднаних територіальних громад та окремих населених пунктах ОТГ службою зайнятості організовано 44 «виїзні» робочі місця, на яких періодично (1-4 рази на місяць) з населенням працювали фахівці центрів зайнятості, які надавали інформаційно-консультаційні та профорієнтаційні послуги. Зокрема, за 2019 рік надано 3 тис. таких послуг щодо умов та порядку реєстрації безробітних та обліку осіб, які шукають роботу, призначення допомоги по безробіттю, пошуку роботи «онлайн» для 2,7 тис. осіб.

В рамках програми «*Розвиток туризму*» для промоції туристичного потенціалу регіону забезпечено роботу туристичного сайту

(chernihivregion.travel). Запроваджено нові розділи «Анонси», «Актуальна інформація» та «Фото».

З метою презентації та популяризації туристичного потенціалу області Чернігівщина була представлена під час проведення 10 заходів: Міжнародній туристичній виставці «NA STYKU KULTUR у місті Лодзь (Республіка Польща), конференції «Туризм як інструмент міжкультурної взаємодії» у рамках Міжнародного туристичного тижня в Одесі, на 25-й - Міжнародній туристичній виставці УІТТ 2019 «Україна - подорожі та туризм» у м. Києві, 22-й Міжнародній виставці туристичних послуг у Мінську «Відпочинок - 2019», 20-й Міжнародній виставці «Весна в Гомелі», заходах з нагоди Дня української культури у Мінську, Другому форумі регіонів України та Білорусі у Житомирі, на всеукраїнських виставках у Кропивницькому, Полтаві та Запоріжжі.

Проведено 4 рекламно-інформаційні тури по Чернігівській області для засобів масової інформації, туроператорів та представників туристичної сфери України. Виготовлено 17 тис. од. рекламно-інформаційної та сувенірної продукції, яка розповсюджувалась на виставках та у туристично-інформаційному центрі (м. Чернігів).

Спільно із Службою автомобільних доріг, Остерською та Деснянською об'єднаними територіальними громадами, парком природи «Беремицьке» проведено роботу з виготовлення та встановлення 8 дорожовказів до туристичних об'єктів Козелецького району.

У 2019 році кількість екскурсантів області порівняно з запланованим показником збільшилась на 10 тис. осіб і склала 1060 тисяч.

В рамках програми **«Розвиток людського потенціалу»** здійснювались заходи, спрямовані на покращення ситуації на ринку праці.

На перше робоче місце працевлаштовано 1307 випускників професійної (професійно-технічної освіти).

У 2019 році закладами професійної (професійно-технічної) освіти області проведено випуск 1,9 тисяч кваліфікованих робітників за регіональним і державним замовленням, що на 600 осіб менше порівняно з двома попередніми роками. Така ситуація зумовлена скороченням контингенту здобувачів професійних кваліфікацій внаслідок демографічного спаду, падіння престижу робітничих професій.

На шляху підвищення якості у підготовці робітничих кадрів відбувається модернізація матеріально-технічної бази закладів професійної (професійно-технічної) освіти, на вимогу ринку праці зазнає коректив перелік професій.

Так, у 2019 році за державної підтримки на базі Сновського ВПУ лісового господарства відкрито сучасно обладнаний навчально-практичний центр деревообробних технологій. Отримано ліцензії на право провадження освіти з професій: «Живописець», «Кухар дитячого харчування», «Калькулятор», «Контролер-касир» та спеціальності «Харчові технології». Порівняно з 2018 роком збільшено обсяги підготовки робітничих кадрів для галузей будівництва, торгівлі і громадського харчування.

На основі освітніх стандартів з компетентнісним підходом організовано навчання з 41 робітничої професії.

Забезпечено формування в державних закладах професійної (професійно-технічної) освіти інклюзивних груп із числа осіб з особливими освітніми потребами. Так, у 2019 році отримує робітничі професії (озеленювача, штукатура, кухаря) 21 здобувач з числа учнів з особливими освітніми потребами.

Закладами вищої та фахової передвищої освіти області випущено 4,2 тисячі висококваліфікованих фахівців.

Для підготовки спеціалістів у закладах вищої освіти області відкрито нові спеціальності (спеціалізації, освітні програми), а саме: «Фармація, промислова фармація», «Менеджмент креативних індустрій і соціальних інновацій», «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», «Харчові технології».

В області працюють 24 інноваційні структури на базі закладів вищої освіти (профільні структурні підрозділи): наукові лабораторії, науково-дослідні центри, інноваційний центр з розробки, дослідження і впровадження сучасних технологій механізації та автоматизації технологічних процесів у рослинництві і тваринництві, археологічні експедиції, науково-дослідний центр з питань діяльності органів та установ Державної пенітенціарної служби України.

До науково-дослідної та інноваційної роботи, яка здійснюється закладами вищої освіти регіону, залучено 2032 науково-педагогічні працівники, в т.ч. 294 молодих учених.

З метою підтримки та розвитку інтелектуального і творчого потенціалу, інноваційної діяльності закладами вищої освіти області проведені такі заходи, як конкурс стартапів «StartUp – way to success» та підготовка-навчання в міні-школі стартапів «StartUp – way to success»; Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих учених «ЮНІСТЬ НАУКИ – 2019: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства», конкурс «Марафон з інтелектуальної власності – IP Marathon», що відбувся в рамках Всеукраїнського фестивалю інновацій та інші.

З метою мотивації до здобуття актуальних на ринку праці робітничих професій, професійного росту та підвищення кваліфікації для 6,9 тис. безробітних осіб проведено 501 семінар з орієнтації на професійне навчання, в т.ч. в центрах професійно-технічної освіти.

Протягом 2019 року проходили професійне навчання 3,1 тис. безробітних, усі - за замовленням роботодавців. Підвищували кваліфікацію шляхом стажування безпосередньо на робочих місцях 1,2 тис. осіб. Для 2 тисяч безробітних осіб проведено 179 тренінгів, у т.ч. 9 тренінгів «Побудова кар'єри та професійний розвиток». За 2019 рік видано 30 ваучерів для підвищення конкурентоздатності громадянам віком старше 45 років.

В області у січні-листопаді 2019 року на створені нові робочі місця працевлаштовано 10265 осіб, з них у юридичних осіб – 2953 особи (28,8 % від загальної кількості) та у фізичних осіб – 7312 (71,2%). При цьому, у зв'язку із змінами у організації виробництва та праці звільнено 4666 осіб. Реальний приріст становить 5599 робочих місць.

В рамках програми «*Загальноукраїнська солідарність*» створювались можливості для співробітництва регіонів у гуманітарній сфері.

Обласні професійні творчі колективи та окремі виконавці побували у 2019 році на гастролях у 47 містах та селищах України, в т.ч. у містах, селищах та селах Донецької та Луганської областей (Сєверодонецьк, Лисичанськ, Покровськ, Торецьке, Маріуполь, Бахмут, Краматорськ, Світлодарськ, Мар'їнка, Рубіжне, Сватове, Авдіївка, Попасна, Соледар, Курахове, Трьохізбенське та ін.).

В рамках проведення Загальноукраїнського проекту культурної інтеграції «Український Донбас» та в рамках проєктів «Артперемир'я» та «Музичний батальйон» в 23 містах та селищах Донецької та Луганської областей відбулись виступи артистів для військовослужбовців, учасників операції Об'єднаних сил та жителів прифронтових областей.

Музейними закладами області спільно з іншими регіонами України проведено низку заходів, зокрема Міжнародну науково-практичну конференцію «Музей – платформа суспільного діалогу», Довженківські Глухівські читання.

У рамках урочистих заходів з нагоди 125-річчя з Дня народження О.П. Довженка Сосницький літературно-меморіальний музей О.П. Довженка відвідали митці з Одеси, Києва, Глухова. Крім того, під час проведення II Молодіжного фестивалю кіно та мистецтва «КАПЕЛЮШ» музей відвідали митці з Києва, Харкова, Кропивницького.

Облдержадміністрація постійно ініціює перед центральними органами влади вирішення питання щодо збільшення присутності в прикордонних районах області вітчизняних телерадіомовників.

На території області спільно з представником Нацради України з питань телебачення і радіомовлення в області реалізується проєкт «Радіо громад». У результаті конкурсів на радіомовлення, проведених Нацрадою, видано ліцензії місцевій радіоорганізації на УКХ-мовлення у містах Чернігів, Бобровиця, Носівка, селищах Гончарівське, Парафіївка, Срібне.

В області здійснюються заходи, спрямовані на інтеграцію вимушених переселенців, яких станом на 01.01.2020 в області обліковано 7298 осіб або 4996 сімей.

За наданням щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, звернулось 3611 родин. На ці цілі спрямовано субвенції з державного бюджету на загальну суму 32,1 млн гривень.

Для розвитку *сільських територій* з низькою щільністю населення продовжувалась робота щодо збільшення його зайнятості, в тому числі за рахунок започаткування на селі видів бізнесу, не пов'язаних з сільсько-господарською діяльністю, зокрема сільського «зеленого» туризму.

За сприяння служби зайнятості в області протягом 2019 року проведено 22 семінари з питань організації власної справи у сфері сільського «зеленого» туризму. В семінарах щодо започаткування власної справи взяло участь 785 сільських мешканців. Крім того, 279 мешканців сільської місцевості відвідали 22 навчальні семінари на тему «Ефективне ведення сільського господарства». За індивідуальними планами і програмами навчалось 55 безробітних за затребуваними на ринку праці професіями.

В рамках програми *«Ефективне управління регіональним розвитком»* облдержадміністрацією вживаються заходи, спрямовані на посилення інституційної спроможності області, забезпечення ефективної реалізації державної регіональної політики. З 2017 року функціонує Агенція регіонального розвитку Чернігівської області. У 2019 році проведено ремонт будівлі АРР під регіональний «Центр підтримки підприємництва, інновацій та стартапів», який розпочне діяльність у березні 2020 року.

Агенцією проводились семінари для представників ОТГ з питань залучення інвестицій. На її базі також проводились заходи та навчання для підприємців міста Чернігова та області.

В рамках реалізації проєкту *«Підвищення конкурентоспроможності українських регіонів та розвиток польсько-українського економічного співробітництва»* у червні 2019 року відбувся навчальний тренінг на тему інтернаціоналізації підприємств та розвитку експорту. Учасниками тренінгу були представники підприємств області, органів місцевого самоврядування. Організатором заходу виступила Польська Агенція з Розвитку Підприємництва (Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości).

В області створена ефективна система підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців місцевих органів виконавчої влади, посадових осіб місцевого самоврядування у сфері управління регіональним розвитком. Так, у 2019 році Чернігівським центром перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій проведено 22 заходи, серед яких семінари, тренінги, конфераторіуми, в них взяли участь 625 осіб, з них 132 держслужбовця та 493 посадові особи місцевого самоврядування. Так, проведена низка семінарів з актуальних питань щодо регіональної політики, шляхів залучення інвестицій, управління проєктним циклом, геоінформаційних технологій в стратегічному плануванні, формування місцевих бюджетів, інструментів для розвитку малого та середнього бізнесу, підприємництва в сільській місцевості, організації міжмуніципального співробітництва, конфераторіуми на тему *«Розвиток громад через залучення інвестицій в аграрний сектор. Залучення позабюджетних коштів для реалізації проєктів місцевого розвитку»*, *«Очікуваний вплив Угоди про асоціацію на аграрний бізнес. Домогосподарства та розвиток сільських територій Чернігівщини»*, *«Інструменти залучення інвестицій в розвиток територій. Брендуння територій»* тощо.

Заступник голови Чернігівської
обласної державної адміністрації

Олександр САВЧЕНКО